

IN ACEST NUMĂR: Presa ardeleană și preoțimea, *articol* de Un preot; Vlădescu-Albești: Idris, *amintiri*; Aurel Pop: Cântecul iernii, *poezie*; Elena Dobroșinski: Sărmanul Ioniță, *povestire*; Teofil Bugnariu: Sălbatică, *poezie*; Dări de seamă: Balconul de Gunnar Helberg în traducerea lui Marcel Romanescu, de Miron Gh. Carpen; Aurel Decei: *Cronica muzicală*: Ebreia, Concertul corului Cântarea României; Producția Conservatorului; Concertul D-iei Aca de Barb. Flori de o zi: O pierdere nouă; A murit „Cuvântul liber”; Făt-Frumos; Ceva despre „Suferințele tânărului Werther”; Muncă prețioasă... etc.

COSINZEANA

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMĂNALĂ

DIRECTOR: * * ABONAMENTUL: * * BIROUL: * *
 SEBASTIAN BORNEMISA * 300 LEI ÎN ȚARĂ — 600 ÎN STREINĂTATE * * PIAȚA CUZA VODĂ 16

PRESA ARDELEANĂ ȘI PREOȚIMEA

Scritorul Gala Galaction — care este învățatul preot Grigorie Pișculescu — într'unul din numeroasele sale articole, risipite prin reviste și ziare, revendică pe seama preoțimii din vechiul Regat ca un titlu de glorie, pronumele de „Popescu”, foarte frecvent între intelectualii de dincolo, o dovadă că din preoțime s'au ridicat cei mai mulți cărturari.

Dacă această afirmație corăspunde realității în vechiul Regat, unde aveam, oricum, o boerime și o burghezime destul de numeroasă, care a dat mulți intelectuali și încă pe cei mai aleși ai generației dela 48 și 77, atunci ea exprimă un adevăr indiscutabil pentru Ardealul nostru, în care până bine de curând clasa cultă a fost recrutată aproape exclusiv din fii de preoți și învățatori, crescuți și aceștia din urmă în școală bisericească și în spirit religios.

Preoțimea deci, ca expresie a intelectualității ardelene a luat o parte largă la toate mișcările și manifestările culturale.

Facem această constatare astăzi, când presa ardeleană prin publicarea Almanahului său, prin gruparea în sindicat și prin lansarea ideii de a se ridica un palat al presei în Cluj, încheie epoca sa eroică, epocă de suferințe și martiraj și începe o eră nouă de muncă în libertate.

La acest popas sufletesc nu e fără folos a arunca o scurtă privire în trecut, de recunoștința față de înaintași, dar poate și utilă pentru actualitate, în care, se pare, presa ardeleană suferă de o criză acută.

La înființarea și susținerea presei ardelene preoțimea a avut un rol însemnat.

Preoțimea ardeleană, alături de învățătorimea, a fost dintru început și până azi susținătoarea presei și cărții românești. Învățatul N. Iorga,

care a colindat mai mult ca oricine satele și preoții din Ardeal, ne spune: „In casele de acolo găsiți cărțile cele mai nouă ale literaturii noastre pe policioarele de lectură ale fetelor”. Insumi am văzut prin 1908 într'un sat înfundat din Munții Apuseni, la părintele Boeriu din Cioara, lângă Baia de Arieș, o cameră întreagă căpușită cu cărți literare românești. Și părintele Boeriu nu este o excepție. Editura Minerva cu ale sale elegante volume de autori clasici și moderni n'a avut clienți mai buni decât pe tinăra generație de preoți din Ardeal. Tot așa revista Luceafărul și Samănătorul.

Dacă ar cerceta cineva lista de abonați ai ziarelor: Gazeta Transilvaniei, Tribuna, Românul, ar putea vedea, că majoritatea abonaților au fost preoți, umilii susținători ai presei ardelene.

Dar și la înjghebarea și redactarea ziarelor preoțimea noastră a avut un rol însemnat, dacă nu chiar cel de căpetenie.

Toate publicațiile periodice cu oarecare vitalitate au apărut în centrele noastre ierarhice.

Nu e o simplă întâmplare că primele încercări de a întemeia un ziar se fac în Sibiu din partea preoților și a cărturarilor apropiați de biserică. Ioan Molnar, vrednic oculist, fratele vestitului popa Molnar din Sadu, încercă la sfârșitul veacului al 18-lea de 2 ori, în 1789 și 1793, a edita un ziar, dar fără succes. A treia încercare — și acum neisbutită — o face în 1794 „Societatea filozoficească a neamului românesc din Mare Principatul Ardealului”. Din această societate făceau parte doctorul Molnar, Aron Budai, secretarul episcopului Adamoviciu, Vasile Aron, fisc consistorial, inspectorul școlar Radu Tempea și preoții Verzea și Sava Popoviciu. Se stabiliseră și cele 2 idei conducătoare ale ziarului: ideea națională și ideea religioasă.

Brașovul, vechiu centru de viață și cultură bisericească, a fost să adăpostească cel dintâiu ziar românesc. Gazeta Transilvaniei apare la 1838 și este pusă sub conducerea lui Gheorghe Barițiu, el însuși fiu de preot și absolvent de teologie. Încercările făcute în capitala Ungariei cu Biblioteca Românească în 1821, iar mai târziu cu Albina, Federațiunea și Lupta, deși viguroase la început, n'au avut viața lungă, dovadă că un ziar trăește și prin mediul social înconjurător.

Când apar mai târziu: Telegraful Român în 1852, Tribuna în 1883, ambele în Sibiu, Tribuna Poporului și Românul în Arad, Drapelul în Lugoj, — toate au fost redactate multă vreme de cărturari, fii de preoți, clerici și oameni legați cu rosturile lor de biserică precum Brote, Slavici, Goldiș, Braniște, ș. a.

Nu facem aceste constatări spre a revendica și noi pe seama bisericii și a clerului gloria și succesul acestor ziare, ci pentru a căuta cheea acestui succes, pe care presa ardeleană de azi a pierdut-o.

Și ni se îmbie în mod firesc comparația între preot și ziarist și fiindcă vechiul ziarist ardelean își socotea slujba sa un adevărat sacerdoțiu. Candidați de preoți, cum a fost d. p. Barițiu, Nestorul presei ardelene, părându-li-se prea îngust terenul de muncă al unui altar de pe sate, mergeau la ziar, unde slujau la altarul neamului cu aceeași sfințenie ca și la altarul Domnului. Ziarul era un amvon sfânt, de pe care prorocii inspirați ai neamului vesteau cu entuziasm neînfricat evanghelia mântuirii. Câți dintre dânșii și-au ruinat sănătatea prin o muncă prea înțefită, în birouri întunecoase și umede, dar mai ales prin temnițele ungurești! Astăzi când profesiunea de ziarist este un apostolat dar nu mai este o mucenicie, să pomenim cu pietate pe acești martiri ai presei românești!

Atunci ziarul vibra de sinceritate. El era educatorul publicului, expresia gândurilor și a sentimentelor celor mai alese ale cetitorilor. Cuvântul

tipărit era literă de evanghelie atât pentru cititor, cât și pentru scriitor.

Aceasta a fost taina succesului vechilor ziare.

Să vină deci ziarul cel bun, scris cu sângele scriitorului și îl asigurăm de izbândă. Iată „Lumina Satelor” și „Libertatea,” ziare populare, înfloresc și azi, când insuccesul ziarelor se aruncă în sarcina indiferenței și a lăncezelii publicului. Fiindcă redactorii lor pun sufletul lor întreg în ziar.

Și nu putem încheia aceste rânduri fără a aduce în numele preoțimii omagiul nostru de recunoștință unui dintre mucenicii presei din Ardeal, preot în dublu înțeles, al bisericii și al presei, părintelui Dr. Ioan Lupaș care împlinește în 14 Februarie a c. un șert de veac de activitate ziaristică. Sfinția Sa nu este numai o podoabă a clerului, ci și un simbol al ziaristului ardelean.

Ca student universitar, profesor la seminarul Andreian, protopop al Săliștii, membru al Academiei Române, secretar general în Resortul Cultelor și profesor universitar, paralel cu activitatea sa profesională, a dezvoltat și o podigioasă muncă pe terenul presei. Sf. Sa a dus evlavie și pietatea preoțească nu numai la altar și pe amvon, ci și pe catedră, în birou, în Academie, la catedra universitară și în presă.

În cei 25 de ani de activitate ziaristică a urmat o linie dreaptă de conduită și a trecut și prin botezul temniței ungurești și prin calvarul internării la Sopron.

În numeroase polemici cu istoricii unguri a apărut cu energie și istețime drepturile istorice ale neamului nostru, prin cercetările sale istorice a luminat multe puncte întunecate din trecutul nostru, a desgropat și cizelat multe personalități vrednice din istoria noastră și nu s'a închis în turnul de ivoriu al științei reci și rigide, ci prin popularizarea cunoștințelor istorice a jăcul din istoria națională și bisericească o școală, un izvor de energie, de demnitate și de îndemnuri la muncă necurmată și la viață morală curată.

O desăvârșită armonie între viața și scrisul său îl ridică între cele mai alese valori morale ale neamului nostru.

Preoțimea se simte onorată, că îl are în sânul său și-i urează de acest prilej viață lungă și puteri de muncă nescapate spre a-și putea împlini în deplină măsură slujba, la care l'a chemat Dumnezeu.

Un preot

I D R I S . . .

— AMINTIRI —

de G. Vlădescu Albești

Murgul îi mergea agale și acioala dela coveltirul căruței, suna domol și rar.

Fără voiea stăpânului, calul se oprea la fiecare îmbrățișare de ulițe și Idris, își arată de sub coveltir, capul înfășurat în turbanul roș, ca floarea macului.

Femeile și fetele satului îi cerceau marfa, îi vânturau lădița cu pețete și-l dezmerdau în glume...

Turcul se simțea în largul lui. Prietenos și blând, darnic și îngăduitor, cu cei neplatnici. Arareori, îl vedeai mânios și atunci, își purta droșca, fără nici o țintă, prin largul ulișilor.

Ochii mici lucioși ca două masline, sprincenele stufoase, fața rumenă, prinsă într'o tinerețe sănătoasă, îl făcea plăcut și-l apropria de toți.

Acioala suna domol și rar, și calul abia își purta pasul.

— Marf... marf...

Calul se oprea și fetele prindeau gura coveltirului.

— Mai eften, jupune...

— Eften, eften...

— N'am bani Idris l...

— N'are... n'are...

Și Idris, trăgea o linie, cu tibișirul, pe scândura coveltirului... Cum își ținea răbojul, Dumnezeu știe. Sărbătoarea, își oprea drișca, în fața poenei, unde se învârtea hora

Ochii lui lucioși prindeau bucuria fetelor și a flăcăilor. Trăgea din pipă, numără metanii și privea.

Stătea așa pironit, până pornea calul singur.

În odaia lui, cuprinsă în fel de fel de mărfuri, avea laiță largă așezată lângă fereastră.

Pe ea, își petrecea timpul. Fuma, sorbea cafea, numără metania și cânta. Mai mult un mârâit jalnic...

Altădată, cu mâna la frunte și coatele așezate pe polița ferestrelor, privea în larg...

Nimeni nu știa unde privea Idris, și nimeni nu-i cerceta gândurile.

Era așa de coborât, în lumea lui, că tot satul îi aflase acest bateșug sufletesc.

— Jupâne vinzi.

Și tot el răspundea, încet, rugător...

— Idris, nu vinde... Idris, bolnav...

Dacă îl prindea obseala gândului, își aducea înainte scândura, crescută de urmele tibișirului, și începea singur:

— Voica doi... primar unu... Maria cinci. Și iar începea mârâitul jalnic... Un cântec târânat, mai mult un blestem.

Lui Idris îi plăceau florile, le iubea, îi erau dragi copiii și-i dezmerda.

Sufletul lui era aprins, îmbătat, când auzea plânsetul de plecare, al cocorilor...

Îi urmărea în zarea văzduhului, le număra rondurile, ridica mânele spre ei și le rostea în limba lui, din gândul și dorurile lui...

În ființa lui, avea ceva din pribegia acestor paseri. Ochii lui mici, urmăreau dunga de mărgelă, și sfărâmau în ei lacrima unui dor.

O parte din anii copilăriei mele, a fost legată de acest suflet.

Eram vecini.

În serile de vară, în bătătura lui Idris, îmi făceam veleatul...

Îl găseam, înghemuit pe prispa casei, cu ochii rătăcitori, printre stele...

— Turcu boinav!

— Nu bolnav... Idris gândește...

Îmi dădea alviță, lovită în toate colțurile și-mi cânta...

„Ba-na-ba la la..."

„Idi, idi, la..."

Umbrele nopții ne prindeau, pe amândoi. Idris, fuma din pipă, eu ronțaiam, ca un guzgan, alviță și suflam mereu, pe tîncheaua cu jărat, unde fierbea „ibricul"...

Din filigeaua lui n'am sorbit nicio-dată, dar din tabac, i-am prins gustul... Strănutam, băteam din palme și-l întrebam:

— Idris, tu ai babă?

— Are...

— Ca mine ai?

— Are...

— Departe Idris?

— Departe...

— Cât ulița noastră?

Rădea Idris și-mi spunea:

— Treci mări, munți, treci țări, ape, departe, departe...

— Ca dovă drumuri?

— Mai departe...

Nu știam, că-l supăr! Nu mai răspundea nimic.

Acum mă gândesc, de ce ochii lui mici, erau toatdeauna umezi, când îl întrebam de ai lui.

Îi ștergea cu mâneca anterului, sorbea lacom din cafea și striga la mine, aproape restit:

Bre, acasă... Idris doarme...

Nu arareori, mă certa mama, pentru boțul de alviță, găsit la căpătâi.

Îi povestea mamei, gazda lui Idris, că adormea așa, cu mâna căpătâi, lângă tînicheaua cu jeratec, cu ochii, ca de mort deschiși și umezi...

* * *

Anii copilăriei mele, au sburat, ca și gândurile lui Idris. Vâltoarea, m'a zvârlit, pre drumuri nouă și codrul de pâine, mi-a prins în suflet lumea cu chipurile ei de muncă, de ură și luptă.

Atâtea clipe și atâtea ani, s'au sfărâmat, acoperind copilăria și amintirile.

Pe Idris, nu l-am uitat! Legea, care prinde sufletele în iubire, nu-i o minciună și nici pulbere luată de vânt!

Sunt doi ani, de când pământul a cuprins între sfărâmurile lui reci, pe tata...

Casa noastră miroasea a tămâie, și ochii mamei prinși de bătrânețe și necaz, stau pironiți asupra mea...

Era toamna și bătătura dormia acoperită, sub frunzele moarte...

Nu puteam nici unul, să ne găsim loc.

Stam, ca niște streini întâlniți la o răspântie de drum...

Mama plângea ținând în mâini, un catastif al tatei... În ochii mei impletirise lacrimile calde... Și noaptea, apăsă, ca o mână de uriaș, peste răsuflarea noastră...

O mulțime de vedenii îmi treceau pe dinainte și dintr'un colț, ne striga pe nume, tata...

În lumina candeliei, zăream ochii lui blânzi și mari, mai negri ca noaptea, rugătorii și umezi...

N'am avut norocul să fiu la căpătâiul lui, atunci, când i-a prins vesnicia morții!

Gândul acesta îmi măcina sufletul, și trupul istovit de durere...

Mama plângea! Mâna ei plâpândă, căuta în bezna nopții, ceva... Ochii ei stânși de necazuri și dureri, nu mai zăreau nimic... Îi chema pe tata lângă noi, și îl ruga, să-l caute pe fratele căzut în lupte... Să-și croiască, amândoi adăpost și să ne aștepte și pe noi...

— Ce rost mai avem așa singuri, pe lume...

Î-am prins mâinele, și-am întrebat-o blând:

— Idris, n'a fost, la căpătâiul lui tata!...

— Săracul Idris! El s'a stins în toamna războiului! Au venit să-l ridice, să-l ducă departe în Moldova...

— Și a murit pe drum...

— A murit, uite, acolo în bătătura lui... A căzut în genunchi, a sărutat pământul, și cu mânele așa ridicate, a incremenit, ca o stană de pleatră...

Am vrut să-i facem, în fundul grădinei, o groapă, dar ne-au oprit soldații ruși...

Noaptea, l-au sfărtecat câinii, și l-au întins în mocirla drumului...

În noaptea aceea, au năvălit și nemții și Idris, a pierit pentru totdeauna, sub roți de care și copitele cailor.

O noapte întreagă, s'au scurs pe-aici oștirile!

Mângâindu-mi obraji, mă întreba mama, cu un gând de ușurare:

— Turcii merg și ei, cu ai noștri?

— Merg laolaltă, maică, merg, unde mergem și noi... Mirosea a tămâie și candela își dezmerda razele peste chipurile noastre chinuite...

Mă gândeam la ochii mici și umezi, ai lui Idris... Acolo, unde sburau cocorii, atâtea mâini, au căutat zadarnic chipul turcului și atâtea lacrimi s'au sfărâmat, sub gândul morții...

A fost și el un suflet, îndurător și blând, cu trupul sfâșiat de câini și osândit de oameni, să piară sub roți de care și copite de cai.

CÂNTECUL IERNII

*Au început să cadă fulgii iară
Cu un potop, prin crengile uscate
Se cern zglobii, în strae nou schimbate,
Și se aștern pe strada solitară.*

*Am stat la geam privind cu voluptate
Și din tumultul roiului ce sboară
Mi te-ai desprins tu, scumpa mea comoară
Cu-aceiași ochi și gene fermecate.*

*Și fulgii-ușori mi s'a părut de-odată
Că s'au făcut o jale necurmată...
Că sfărâmând a firii stăvilare,*

*În picuri grei de plumb sosesc mereu,
Și furtunos se năpustesc din zare
Peste amarul sufletului meu!*

Aurel Pop

SĂRMANUL IONIȚĂ

de Elena Dobroșinschi

Vizita doctorului în camera a șasea a unui spital din Jitomir se aștepta azi cu multă nerăbdare. Era vizita care trebuia să hotărască definitiv plecarea răniților din această cameră în alt oraș mai îndepărtat de linia războiului.

Erau aici treizeci de paturi pe cari zăceau oameni adunați din diferitele colțuri ale Rusiei uriașe și schiloziți în lupte.

Toți au fost răniți odată în una din luptele date în împrejurimile Varșoviei.

N'a durat mult acea luptă, dar mulți au rămas acolo fără să le mai știe cineva de soarta lor și tot atât de mulți au rămas cu suflet numai pentru a înmulți numărul.

Acuma însă nu se mai gândia nime la cele trecute. Fiecare doria cât mai curând să afle ce o să i se întâmple mai departe.

La front erau siguri că nu se mai întorc, căci la toți le lipsia ceva din membre. „Acasă!“ Cât de scump le era acest „acasă“, dar ce era să facă ei acasă în așa hal? „Azilul...“ le trecea prin minte. Da... azilul... Acolo numai poate fi locul lor...

Dar în ce colț al țării o fi azilul pregătit pentru ei? Cât timp vor sta acolo? Ce vor face? Nu știu nime de asta și bieții creeri se frământau în gânduri din ce în ce mai negre...

Ceasul a lovit douăsprezece. Subchirurgii au început să treacă grăbiți prin camere, să vadă dacă totul este în regulă pentru vizita doctorului, iar peste vreun sfert de oră a apărut și convoiul de subchirurgi, de surori de caritate, de șefii camerelor în frunte cu doctorul, un om înalt, plin, cu barbă lungă, desfăcută în două și cu ochelari.

Când au ajuns în camera a șasea toți bolnavii s'au mișcat în paturi, vroind să se ridice, dupăcum le dicta disciplina militară, dar nici

unul n'a stat în picioare, căci nici unul nu le avea întregi.

Doctorul a cercetat pe fiecare cu multă atenție, apoi a spus că toți sunt bine și toți pot să plece chiar azi cu trenul de seară.

El a și spus unde să plece. Deocamdată se trimeteau în Basarabia. Se va vedea apoi dacă vor rămânea acolo pentru totdeauna sau vor fi transportați în altă parte.

Și la aceste vorbe a doctorului nime n'a spus nici o vorbă cât de mulțumire, atât nici de protest. Numai pe un singur pat, în fundul camerei a foșnit ceva, par'că s'ar fi mișcat cineva acolo. O soră a întors capul, a privit, dar n'a văzut nimic și s'a liniștit.

Acolo însă era Ioniță, luat în armată îndată ce a isprăvit liceul și rănit în lupta de lângă Varșovia, prima și... acuma și ultima... la care a luat el parte cu atâta însuflețire, luptând în rândurile dintâiu, după ce a scăpat și de cele șase luni în școala de ofițeri.

Dar... de-atunci a trecut mult timp... De-atunci Ioniță stă în pat... N'are picioarele de lângă șolduri și mânele din umeri. Fața îi este stricată. Are un ochi sărit, umărul unui obraz și nasul rupte și poartă pe față o mască neagră.

Acum, când a auzit că-i duc în Basarabia, tocmai în provincia de unde era el și nu în altă parte a Rusiei, după cum se purta vorba, a vrut să strige de bucurie că o să-și mai revadă odată locurile scumpe, unde a crescut și a trăit așa de fericit, dar o durere i-a strâns inima. Vocea i-s'a stins în gât și el numai a mișcat cu furie din umere.

Ceilalți răniți erau de pe malurile Mării Albe, nu cunoșteau Basarabia și au rămas triști și indiferenți. Le era tot una, numai să nu mai vadă încă odată urgia luptelor.

Ceva mai târziu după plecarea doctorului s'au adus în camera a șasea un braț de cărji nouă și cinci panere adânci cu două torți, pentru cei ce erau cu totul fără membre. A trecut mai mult de o oră până când invalzii, cu ajutorul soldaților ce-i îngrijiau, și-au ales cărjele potrivite, iar cele cinci trupuri fără mâni și picioare au fost așezate în panere.

La ora șapte toți erau în trenul ce peste câteva minute trebuia să plece pentru Chișinău. Cele cinci panere erau așezate în rând pe două bănci într'un vagon de clasa a treia, unde se înghesuiau și ceilalți invalizi.

Peste vreo două ore trenul era departe de Jitomir. Nime n'avea nici o lumânare și în vagon era întuneric. Sclipia numai ici, colo, câte un vârf de țigară. Toți vorbeau tare și injurau la fiecare cuvânt. Se vorbea de armată, de luptă, de izbândă, se vorbea de tot ce poate interesa un soldat în timpul războiului. Soldații sănătoși, cari îi conduceau, le comunicau vești nouă și discuțiile luau un avânt din ce în ce mai mare. Numai panerele tăciau.

Ioniță privia cu ochiul lui teafăr pe pe gaura măscii tăiată special pentru asta, dar nu distingia în întuneric decât punctele roșii dela cari se răspândea mirosul greu de tutun prost. Asculta cum se varsă sgonotul discuțiilor în urechile lui sdruncinate, cum îi învăluie creierii și se gândea cu amărăciune:

„La ce le mai trebuie acum această discuție? Are ea vreun rost în gura nenorociților schilozi? Li privește pe ei dacă întinsul pământului rusesc s'a mărit sau s'a micșora? Cunoșteau ei până acuma hotarele Rusiei, cunoșteau pământurile ei? Nu erau ei aceia, care umpleau fabricile, umpleau uzinele numeroase, a căror stăpâni nici nu-i cunoșteau? Nu erau tot ei aceia, cari flămânzi și desbrăcați, luni întregi căutau de lucru și nu găseau, în timp ce moștile întinse ale Rusiei erau stăpânite numai de un mic grup de oameni? La ce dar

acuma atâta părere de rău după fășiile de pământ luate de nemți, fășiile cari ei nici nu bănuiau că există înainte de război? Și-au făcut datoria față de legile talmăcite de cei mari pentru ei, au dat bucăți din trupul lor și acuma ce le mai pasă de ce se petrece în urma lor?”

Și cu atât mai mare era indignarea lui Ioniță, cu cât mai mult creștea însuflețirea soldatului din fața lui. Il ghicea după voce cine este. Era un soldat foarte înalt și foarte desvoltat fizicește. Avea ochii albaștri, acuma însă rămas numai cu unul, avea părul galben și fața mare, rotundă. Din război rămăsese fără piciorul drept de sus și mâna stângă din umăr. Era de prin munții Urali și de mic lucrase la diferite uzine din acești munți. Lăsase acasă nevasta și doi copii.

„Nu, dreptatea nu pierе! vorbea el tare. Sfânta Rusie va triumfa încă. Vor cădea multe jertfe, nu e vorbă, dar totuși ai noștri vor învinge!”

„Nebunule, se gândea Ioniță, privind mirat prin gaura măscii la cărja soldatului, care strălucea la raza de lună ce ieșise de după un dâmb și pătrunsese în vagon. Cari sunt ai noștri și cari ai lor?”

Ce dreptate mai aștepti tu? Te-ai dus în foc, ai ținut piept gloanțelor, ai îngrășat pământul cu sângele tău, ai lăsat bucăți din corp, adevărata avere, și nici nu știi măcar pentru ce ai făcut aceasta...

„Copiii noștri vor vedea binele, vor vedea lumina dreptății,” striga soldatul.

Copiii! rânji Ioniță sub mască. Copiii tăi vor pieri de mizerie înainte de a prinde cineva de veste existența lor, iar tu, care crezi că ai luptat pentru dreptate, iată, te duci să înfunzi un azil, căci trebuie și aziluri pline de calici pentru depina mândrie a țării. O țară nu poate trece drept civilizată, dacă n'are mai multe aziluri de cât universități...

Luna a scăpătat din nou după un deal. În vagoane s'a întunecat de

tot. Incetel cu incetel somnul a pătruns prin unghere și într'un târziu nu mai vorbea nime. Se auzea numai mersul cadențat al mașinii.

Când s'a deșteptat Ioniță era lumină. Soarele mângăia câmpiile verzi, strecurând raze și pe geamurile murdare în vagoane și încălzind aerul stricat de acolo. Soldații aproape toți erau treji, dar nime nu vorbea. Toți erau flămânzi, obosiți, și toți așteptau să sosească cât mai curând ori unde ar fi numai să scape de drum.

SĂLBATICĂ

Nu m'aștepta de-acum, nu m'aștepta...

*In trupul visătorului tăcut
Năvalnice și fără de cruțare,
Păraie roșii s'au pornit să urle
In clocote sălbatice de ură
Și 'n mugete de fiare...*

*Acolo, unde alte dăți curgeau
Melodice șuvițe de lumină
Și gălgăiri de suflet alb,
Acum*

*Cu vuate și gemete adânci
Păraie roșii spumegă și fierb,
Și hohote demonice s'alungă
Rostogolindu-și bulgării de stânci...*

*Ascultă cum
Furtuna neagră s'a deslănțuit
Furtună răscolită și barbară,
Și biciul ei aprinde foc în sânge
Și ritm nestăvilit de joc*

*Ha, ha,
Ca un vârtej de ape slobozite...
...Nu m'aștepta de-acum, nu m'aștepta.*

*Pe val de ape roșii mă cufund
Tot mai adânc, tot mai adânc...
In trup îmi vâjje biruitor de aspru
Frânturi de cântec colțuros ș'aprins...*

*Pe umeri plutitori
In ritm sălbatic,
Pe umeri de văpaie înspumată
Păraie roșii mă târâsc,
Mă duc,*

*In frenezii nebune de avânturi
Spre mările de prăbușiri...
Ha, ha...
Vârtej de ape roșii...*

Ha, ha, ha...

Nu m'aștepta, nu m'aștepta...

Teofil Bugnariu

Pe Ioniță îl durea trupul în pannerul lui nou. Oftă adânc, privind cu dor depărtarea câmpiilor ce se vedea pe geamul murdar al vagonului și un vis lung și nespus de dulce i-a furat închipuirea.

... Demult, demult era copil, soarele tot așa mângăia câmpiile și el nu se mai mulțumea de alergat. Vara lucra cu părinții la câmp, la vie, noaptea se ducea cu caii în șes, și cât îi plăcea de mult să meargă călare, mai ales pe „Corbul”, căluțul ce i-l ținea tată-său pentru călărie. Și apoi la Răut pe ghiță!... Luneca ca o săgeată, nu-l întrecea nici un băiat... Dar liceul!... Viața de școlar în cursul superior... Orașul... Iubia mult cartea și visa universitățile mari ale Rusiei, visa streinătatea, viața ideală de savant... Dar părinții?... Sărmanii bătrâni!... Ce bucurie era el pentru ei!... Îl iubeau mult și-i ascultau sfatul. Când pleca de-acasă, mama îi da bani să nu știe tata și tata să nu știe mama. Mult au cheltuit bieții bătrâni cu dânsul...

...Catincuța, singura lui soră și singura mângăiere acum la părinți. Ea și mai bine îl înțelegea și îl prețuia. Catincuța, fată mare, în clasa a opta acum. Cât de mult doria ea să plece cu dânsul în streinătate... Sora lui era ca și dânsul, prima elevă... Dar prietena ei!.. Ludmila... Avea ochi albaștri, păr galben... Și aici visul lui Ioniță își încurca firul.

...Da, da... Ochi albaștri... Păr galben... Era prietena Catincuții... Venia în fiecare zi și făceau lecții împreună... El era cu o clasă mai mare și de multe ori le explica lucrurile... După lecții el o conducea pe Ludmila acasă, și cu câtă dragoste își făcea acest serviciu. Căuta întotdeauna să fie acasă la ora hotărâtă și deși locuiau departe, ei mergeau încet... Făceau amândoi haz când vorbeau, vocea ei moale, blândă îl mângăia ca o muzică din cele mai duioase. Dar dansul!.. Ce bine era. Dansa în vârful degetelor, abia atingea cu capul până la barba lui. Avea talia subțire, mlădloasă, par'că o simte și acum... El era tot sprin-

ten, și dansul lor, pe care îl iubiau amândoi, era o minune... Ce bine era. La toate balurile erau primii dansatori. Când a plecat el la armată a plâns și ea cu Catincuța... A plâns și el... Atunci a fost sigur că Ludmila îl iubește... Da, da... A plâns... Ochi albaștri...

Și iar visul lui Ioniță se curmă...

Fotografia unde este Catincuța și Ludmila o simte la piept în buzunarul cel încheiat, dar n'o poate vedea până cineva nu vine să i-o arate...

Sgomotul ce se ridicase în vagon l'a deșteptat pe Ioniță. Nu pricepea deodată ce este. Deabia mai târziu a înțeles că se apropie de Chișinău. Dar slăbiciunea, care-l doboră mereu, iar l-a cufundat într'un somn greu.

S'a deșteptat a doua oară de o lovitură în paner. Doi soldați voinici au înhățat panerul în care era Ioniță și au pornit spre ieșire.

Pe Ioniță l'a cuprins o groază. Se temea să nu-l mai lovească de ceva soldați, se temea de injurăturile lor, de puterea lor, de toate îi era frică...

Până ce să sosiască platformele pentru transportul invalizilor, cele cinci panere au fost așezate pe peron sub peretele gării ca să nu se împiedece lumea de ele.

Pe peron era multă lume, erau soldați, erau femei dela țară cu desagații în spate, erau femei dela oraș, erau copii, negustorii, erau oameni de toată mâna. Unii plecau, alții întâlneau sau petreceau pe cineva.

Privia Ioniță la toată învălmășeala aceasta, pe care altădată nici n'ar fi observat-o poate și se gândea:

„Cât de fericiți sunt toți aceștia... se pot mișca cât vor și...”

Dar deodată s'a întunecat în ochiul lui obosit și nu mai vedea decât două figuri.

Imbrăcate în negru, ele străbăteau încet prin multime și priveau cu multă atenție la fiecare rănit.

„Ce triste și ce palide sunt!...”

Ochii negri, frumoși ai uneia din femei, cum erau și ai lui odinioară,

acum păreau și mai negri și adâncimea lor îl durea pe Ioniță...

„Iată-le!.. Se apropie... Trece chiar pe lângă panere... Doamne!.. Se uită și la mine!...”

Ioniță vrea să strige de durere, să strige tare să audă toată lumea, dar un nod se ridică în gât și el nu poate scoate de cât un scârțit răgușit...

„Nu-i, Catincuță dragă, nu-i... Degeaba îl așteptăm... N'o să-l mai vedem deacuma niciodată, îmi spune mie inima... Nu-i printre cei vii...”

Ioniță aude această voce dumnezească, a cărei muzică fină îi varsă în suflet atâta durere, recunoaște ochii albaștri, acum tulburi de lacrimi, recunoaște parfumul ce se răspândește în urma ei... Vede apoi cum se depărtează ființele scumpe, cum dispar într'o ușă mare ca niște vise dulci, fără a bănuși pe cine lasă în urmă pentru totdeauna și apoi nu mai vede nimic...

Patru platforme pline cu invalizi străbăteau mai apoi încet pe străzile Chișinăului spre azilul invalizilor din partea de răsărit a orașului. Ioniță, gârbovit de durerile ce le îndurase, întindea acum gâtul să fie mai înalt în panerul lui și privia cu nesaț în jur. Toate ungherușele, toate pietricelele le cunoaștea atât de bine... Totul îi era atât de scump și totul săruta în gând, luându-și rămas bun pentru totdeauna...

Și îi părea lui Ioniță că el stă în coșciug, iar în jurul lui toate îl plâng pe dânsul...

Ioniță ar fi dorit să sară din platforma aceasta nesuferită, să alerge la deal spre casa lor, să plângă, să-i sărute pe toți, să le spuie ce a suferit, să-i roage să-l ție acasă, s'o vadă și pe „ea”... dar nici o mișcare n'a putut face în panerul lui nou... Numai lacrimi grele curgeau sub masca neagră, unde nu le vedea nime...

În fața azilului platformele s'au oprit și panerele au fost duse înapoi întru cele dintâiu, căci se făcea sara și soldații aveau mult de lucru.

Camera unde au dus panerele era mare, cu patru ferestre mici ce

dau în dosul unei clădiri de piatră. Se vedea prin ele numai un perete sur și sus de tot un colțișor albastru. Acum era în amurg, și în cameră era întunec deabinelea.

Invalizii și-au ocupat paturile pregătite pentru ei și îndată s'au lungit pe așternutul de paie. L'au scos și pe Ioniță din paner și l'au trântit pe un pat.

„Dreptatea... murmură Ioniță, ne mai putând suporta suferințele. Dreptatea... Vorbe goale... Minciună, minciună-ă-ă!.. Monștrii! Când se va sătura lumea de sânge?... Oh sânge, sânge... Curg râuri de sânge și tot nu e de ajuns...”

„Scoală, nenorocire, să te îndop!” strigă deodată o vace groasă deasupra lui Ioniță.

Ioniță a tremurat de frică, s'a uitat speriat pe gaura măscii și a bolborosit:

„Nu, frate, nu vreau...”

„Dute la dracu dacă nu vrei”, injură soldatul și plecă la alt paner.

„Oh nu, nu pentru asta trăiește omul, nu!.. E o greșală!.. Dreptate!.. Sânge... cui îi trebuie?... Nu... Mamă, scumpa mea mamă... Ludmila... Tată... Catincuță... Voi toți... Ah sânge nu, nu trebuie...”

Așa șopteau buzele învinețite ale lui Ioniță, dar soldatul era ocupat lângă alt paner și nu da atenție bălbăitului smintitilor din război...

N. B. Dăoara Elena Dobroșinschi este învățătoare în comuna Vorniceni, județul Lăpușna, în Basarabia, și una dintre puținele scriitoare basarabene, cari mănuiesc cu aceeași ușurință și versul și proza.

DĂRI DE SEAMĂ

Balconul

de Gunnar Heiberg,
trad. de Marcel Romanescu

Lirismul dlui Marcel Romanescu n'are în sine nimic surprinzător văzut la ușoara cotitură, care se desenează între litaniile dsale melodice și originale din „Izvoare limpezi” și traducerea recentă a „Cântării cântărilor”. Forma stilistică a acestui mănunchiu de bijuterii poetice, înconjurate de legendă sub care se agită tumultul pasiunilor orientale dogorâte de soare, cu imagini puternice aproape fizice, a fost înfățișată în noua ei echivalență românească cu aceeași dărnicie de figuri, în arabescuri cu lux de impletituri rotunde, cu devieri pitorești dela disciplină. Stilul biblic are de altfel ovrăjitoarească atracție pentru scriitorii lirici a căror temperament exuberant își găsește în el un potrivit deuseu. Un stil care puținel îmbuibat gâlgăe în înșnituri colorate de havuzuri. E chiorchinele fructelor de aur din care poți mușca fără deziluzie căci strălucirii metalului se adaugă gustul și aroma naturală a fructelor părguite. (La noi din șirul de bănci care există în lumea indeletnicirilor literare, se ridică pe-rechea de degete a dlui Sanielevici și cere extirparea acestui stil al cărui efect susține dsa, e greșos. Plecând dela stomacul dsale probabil în mod cronic deranjat, dela o serie de analogii culinare recomandă și literaturii o metodă curativă dietetică. Cu dreptate îi revine deci titlul de teoretician al bucătăriei dietetice literare).

În „Izvoare limpezi” lirismul dlui Romanescu are un caracter tradiționalist. Iubirea se manifestă, în cadrul obișnuit psihologic. Nici o aventură pe cărării neumblate cu sgomot de pași care să deștepte rezonanțe în subconștientul atât de exploatat în poezia de astăzi. Tot așa de simplă dar sălbatică cu o ușoară nuanță de înfrigurare o găsim în „Cântarea cântărilor” a cărei tălmăcire cu voltă alegere ne dă o îndicație asupra caracterului dsale.

— De curând ne prezintă direct din limba-norvegiană pe dramaturgul Gunnar Heiberg cu o piesă reprezentativă „Balconul”, precedată de un studiu introductiv. Saltul dela frenezia primitivă a pasiunilor orientale până la straniul psihologic al oamenilor dela nord, e considerabil.

E o bruscă abatere dela cursul inaugurat cu debuturi cari te îndreptăteau să-i întrezărești dezvoltarea în linie dreaptă și nu cu ramificări surprinzătoare. Justificarea acestei abateri o găsim poate în imperativa tentație pe care o au problemele sociale pentru scriitorii moderni.

— Portretul atașat lângă traducere ni-l prezintă pe Gunnar Heiberg tuns militărește, cu trăsături hindenburgiane. Un motiv să-l întegrezi fără remușcări în garda conservatorilor hărțuiți din două părți. Implacabilă însă, desmintirea vine imediat cu cetirea piesei. Credem totuși că temperamentul liric al traducătorului a jucat un mare rol în alegerea piesei traduse. — Iubirea nu poate fi civilizată și femeea devine a celui mai tare, sunt cele două principii paralele în jurul căreia se concentrează acțiunea piesei. Sentimentul iubirii în „Cântarea cântărilor” se manifestă în deplină libertate, descătușat de orice încursiuni civilizatoare. În „Balconul” ne apare dărză cu toată brutalitatea triumfului prevăzut. — Pentru documentarea dreptului celui mai tare, pus ca o teză, piesa e anume sculurată de orice acțiuni secundare și redusă la schema preocupării principale. Chiar numărul mic al personajilor e semnificativ:

Bărbatul bătrân și femeea tânără și frumoasă. Femeea are un amant. Soțul bătrân este înlăturat printr'un incident mortal și astfel permite amantilor ca relațiile lor de dragoste printr'o căsnicie oficială, să devie legitime. A învins deci bărbatul cel mai frumos, cel mai tânăr.

— Iată-l pe al doilea, care pretinde iubirea femeii. E înarmat cu însușirile celuilalt cu adaosul unei virilități tiranice. Femeea e și aici ceara moale care-și găsește în sfârșit stăpânul care s'o frământă.

Acelaș joc revine deci de două ori, situațiile sunt numai diferite.

Teza fiind suficient documentată cortina se lasă.

În opoziție cu economia acțiunii, dialogul e uneori atât de încărcat de imagini și simboluri, de cuvinte cu semnificații subliniate prin simple litere cursive, încât prezintă, pus pe scenă, un obstacol pentru publicul care se va strădui să-l înțeleagă. Când acțiunea cotește dintr'un motiv psihologic puțin după un simbol cu senz adânc, necesită din partea cetitorului o meditare mai îndelungă și nu goana unei desfășurări scenice. Ceeace atenuază consecințele acestui inconvenient

organic e dramatismul atmosferei ibseniene cu un adaos original: precipitarea evenimentelor care ia uneori proporții de adevărată panică. Găsim ca și în dramele lui Ibsen aceeaș reținere cu scrâșnet de dinți a inevitabilului desnodământ: răsuflarea găuită și ochi cari dor de-atâta concentrare.

Traducerea e liberă ca gestul clasic schișat de un Roman de subț confortul larg al togei.

Suvoiului de imagini și micilor popasuri de înțelepciune cristalizată într'un singur cuvânt li s'a dat o fragedă interpretare într'un stil viril, chiar impulsiv, conformându-se astfel conținutului frenetic de pasiuni ancestrale, disprețuitor al stăvilarelor ridicate de civilizație.

Cităm un pasagiu de amară recunoaștere al acestei forțe care poate fi cel mult dresată, dar nici odată civilizată:

„Da, dragostea e singura forță naturală care nu se poate cultiva. O omenire cu suflet, dar fără dragoste și fără toate înfățișările ei, — iată ținta spre care merge drumul sufletului aci pe pământ — și atunci, trebuie să te aperi cu toate armele tale. Că de învinge dragostea devii nebun, prost, orb, nedrept. Ea face parte din întuneric, fură din inteligență, caracter, din voință.”

Dragostea e o forță brutală dar care își are poezia ei. Cităm deci rândurile următoare pentru învederarea acestei laturi, pentru înfrigurarea sentimentului de adorație redat aproape feminin și al cărui caracter de agrăire amintește factura „Cântării cântărilor”:

„...ești serioasă și roșești ca un trandafir palid, ca o făclie străvezie de năfâr. Și tulburarea ta mă umple de patimă. Ești rușinoasă, fiindcă nu tăgăduiești ce-ți place. Și chiar dacă ai tăgădui, aș citi-o în ochii tăi, cari se mpart în mil de cioburi de sticlă...”

În studiul introductiv însă, unde se impunea un comentariu mai rece, poetul covârșește acțiunea sintetizatoare a criticului. O stăruință specială pe lângă fiecare operă a dramaturgului nordic o credem de-a dreptul inutilă. Vederile de asambly ale studiului se risipesc printr'o analiză reprezentată de o sumedenie de mărunțisuri cari au încăput în cadrul unui număr egal de aliniate, de mici capitole.

Nu putem însă contesta claritatea expunerii și forța ei de sugerare.

M. Gh. Carpen

CRONICA MUZICALĂ

Ebreea.

Imbogățirea repertoriului Operei Române din Cluj continuă prin adaosuri din muzica franceză. În arhitectură, în pictură, și în definitiv în oricare artă, adaosurile pot să strice și pot să infrumusețeze; de astă dată infrumusețează. Menținerea unui program *clasic* este vrednică de o bună mențiune, dar nu și de laudă; cauzele acestui fapt se datoresc, desigur lipsei de voci adecvate operelor moderne (ex. cele rusești).

Capodopera lui Halévy*): *Ebreea* (1835), e trecută între operele clasice, ceea ce nu înseamnă că e înșănită dintr'un spirit clasic. E prin excelență romantică, precum aproape toate din compozițiile de după 1830 — anul vestei roșii și romantice a lui Gautier — au la bază complexitatea epocii care accentuă sufletul în pofida rațiunii. Și deși subiectul e alcătuit și din tipuri orientale, totuși determinismul nu se afirmă; până către sfârșit pare că asistăm la o parafrază a ideii lui *Nathan der Weise*, cu erupții *shylockiane*. Inșă totul se isprăvește ca'n *Trubadurul* — fără duioasele și apăsătoare scene din acest „bucet de melodii.“

Dar intriga îl privește mai mult pe Scribe, care a dat libretul *Ebreei*. Căci muzicantul care transpune pe note gândirile libretistului și simțirile sale — un caz excepțional e Wagner, care e o contopire de muzician și poet, cum ar trebui să fie toți cei cari scriu opere — cu toate că e legat de cantitatea silabică și de calitatea emoțională a versurilor sau a prozei, poate să se descătușeze de ele, înăbușind prin oceanul său imaginativ tendințele de superare ale textului. Ci muzicalizarea *Ebreei* nu se poate despărți de *drama*, pe care o învăște într'o expresivitate impetuoasă. Deoarece temperamentul lui Halévy nu eră nici *liric*, nici *tragic*, realizările — fie melodice, fie instrumentale — nu răstoarnă, cum ar răsturna un torent primitiv, obiecția: în niciuna din operele jucate la Cluj nu străbate așa de pretențios

*) Jaques Fromental Halévy a trăit între 1799 și 1862, contemporan cu Bizet și cu Gounod, pe când Wagner și Verdi nu se impuseseră încă. A scris 36 de opere, dintre cari au fost agreate o vreme: *Guido și Ginevra*, *Regina Ciprului*, *Carol VI*, *Valea Andorrei*; azi au căzut în desuetudine.

textul, printre gămele orhestrii ori a vocilor. Din materialul sonor al *Ebreei* desprindem câteva arii într'adevăr bune: rugăciunea cardinalului (act I), romanța Rașelei: „El va veni“ (act II) și mai cu seamă marea arie a lui Eleazar: „Rașela, draga mea“ (act IV). În general, Eleazar este, și ca exteriorizare a sentimentelor ce le frământă în pieptu-i de Evreu autentic — care sfințește cântând pasca și urăște din toate puterile pe creștini — bine stilizat: omenescul lui, e turnat în recitative, recitativele abundă, descoperite de instrumentele supuse dirigentului, în arii și în cavatine superioare, nu banale, cum au câteva din alte opere. Rașela, plină de suflet, are un caracter mai pronunțat de operă: soprana ce i l-a dat Halévy conține mult lirism, nu se ridică însă până la sublimul ce i se putea împrumuta în actul IV, când manifestă o generozitate față de creștinism: aici puteau fi juxtapuse două concepții religioase, așadar două antiteze muzicale. Cardinalul Brogni, cu indulgența-i evlavioasă, îngenunchindu-și basul înaintea lui Eleazar, este rece în partea ultimă, aproape disparent. Aceasta cu privire la persoane.

Orchestra, pur franțuzească; pe timpul nașterii ei încă nu începuseră a pătrunde, sub titlul de modernism, noile influențe din muzica răsăriteană, cari ar fi colorat mai mult *Ebreea*. Uvertură nu are; o înlocuște un preliu cu interjecții de tromboane și cu tremolouri de vioare. Și cele două acte următoare încep prin câte un preliu introductiv, ca să se risipească, înainte de desfacerea cortinei, și muzică instrumentală. Sublinierile le conferă mai ales dueturilor și terțeturilor — cari (ex. act. II) prezic cuceritoarele dueturi și terțeturi verdiane. O singură dată este lăsat singur plângătorul violoncel (act. IV, pentru Rașela.) Finalul actului prim e departe de avântatele corespondențe din cei doi titani — Italianul și Germanul — ai Operei. Iar marșul funebru, din ultimul, este debil de tot. În schimb, balețul e în linia dansurilor franceze, deși străine de origine, ale epocii Louis XIV: *contredanse* și *bolero*. (O originală „creație“ a bufonului, lipsită de dramatism, a construit d-l *Ligeti*.)

Și o altă caracteristică se mai poate găsi muzicii *Ebreei*: temporizarea, adică intuiția (genială, dacă vrei) a totalității psiho-ideologice

a epocii pe care o cântă. Acest lucru nu se prea întâlnește nici la compozitori recunoscuți.

O egală înțelegere au dovedit-o și interpreții. În special dl *N. Apostolescu (Eleazar)*. Tenorul dsale atât de mlădios, deci nuanțat, și puternic a făcut progrese reale în ultimul timp: argintul lui, cu reflexe de bronz, curge tot mai limpede; străpătruns de elementul pasional, foarte inteligent, reiese ornat cu o virilitate rară. Adăugând la aceasta gestul personal și mimica purificată de orice înșepeniri isvorâte din amintirea cotidianului, la care e supus fiecare artist, în mediul destul de mediocru sub raport muzical — pentru un *chemat* — nu e de mirare că ne apare ca un *zeu în exil*. Totuși, n'am dori să-l pierdem, căci puțin ne-ar mai rămâne. Ne-ar rămâne simpaticul d. *Andreescu-Mărgărint (Leopold)*, care prin falseturi anoste și prin teama de notele de deasupra portativului, face o impresie deștabilă. Dna *M. Nestorescu (Rașela)*, în această ipostază pare a se degaja de răceala clasică — potrivită pentru „wagnerianele motive“ — cântând cu mai multă căldură. Chiar și jocul de scenă, sub impulsul sentimentelor, i se desghiață, sculptând o figură trăită. Drăgălaș rol are dna *A. Ionășcu*, care în actul II redă plăcut arabescurile vocale ale Eudoxiei. Inșă se mișcă prea prescrls pe scenă; gestul de sbor cu mâinile ar fi bine să se schimbe cu altul. Dl *C. Ujeicu (Cardinalul Brogni)* are un bas ampu și profund, dar inconsistent. Compensează prin justețea interpretării. Dl *Iarotzky (Ruggero)* cântă binișor, dar întors către public, nu către aceia cu cari vorbește. — Dl *C. Pavel* e mare meșter în decoruri și în costume, denotând un gust și o cultură puțin comună.

Concertul corului „Cântarea României“

O societate corală e totdeauna punctul de intersecție al curentelor muzicale actuale și trecute, populare și clasice; pentru tendințele contrarii inteligența dirijorului este o cerință indispensabilă. Faptul acesta s'a putut constata la *Concertul* dat de *Cântarea României* din București, la 30. I. la Teatrul Național. Programul foarte variat. Se disting totuși trei șuvite din capelura muzicală a capelmaistrului *M. Botez*: coruri bisericești (Bach, Mozart, Dima „Irmosul Bunel Vestiri“ și cunoscutul „Concert Religios“ al lui Muzicescu);

apoi, partea centrală, literatură muzicală ușoară, unde nu se cere să participi cu capul ci cu inima (câteva bucăți slave: Moniuszko „Kosac“, Mokranjac „Kozar“, Suk „Stassa vrăjitoarea“); pe urmă, finalul alcătuit din cântece de ale noastre: Teodorescu, Dima, Vidu, Zirna, în vederea succesului și fiindcă lasă o mai autentică impresie. Corul, bine armonizat și disciplinat, din elementele valoroase ce pare că le posedă, ar scoate și bucăți de forță, căci nu poate fi apreciat numai după pianismuri.

Producția Conservatorului

În 2. II. s'a ținut a treia producție a *elevilor Conservatorului* din loc. Cu un avânt tineresc, înfrânând de mâinile profesorilor experimentați, și de astă dată au realizat o audiție de caracter pur artistic. Reținem pentru consacrarea din partea viitorului: canto (cl. L. Pop), dra E. Beczasy, dna F. Istrate și dra M. Bănescu, apoi: flaut, pe P. Stoica, piano: dra V. Stroia, și în special dra M. Ghiulea, iar dela dramă: dna V. Tatu. Programul s'a încheiat cu admirabilul *Trio în re-minor, p. 1, Molto allegro ed agitato*, de Mendelssohn, executat de dnii: L. Timbus (vioară), E. Lazar (cello) și A. Ronai (pian), prin care s'a stins un gen nu prea încercat în Cluj: *muzica de cameră*. Promițătoarelor talente le urăm cale înflorită.

Concertul dnei Aca de Burbu

În aceeași zi și în aceeași sală, seara, (acompaniator dl V. Tempea) a avut loc concertul dnei *Aca de Burbu*.

După ce ne părăsise anul trecut, pentru o trupă de permanentă operetă în București, care nu s'a mai înjghebat, a revenit mai luminoasă ca oricând, ca să ne dea dovadă că soliștii operelor pot să și concerteze bine. Alături de *liederle* dlui Strauss, Brahms și Cornelius, de *canzonele* lui Scarlatti și Paisiello, de bucățile românești de Dima, Borgovan și Șorban, i-a fost posibil — prin ariile alese din patru opere: Ebra (Halévy), Gioconda (Ponchiello), Nunta lui Figaro (Mozart) și Un bal mascat (Verdi) — să își desvolte calitățile dsale de cântăreață, arătându-ni-le în toată fragezimea și supleța lor. Stăpânirea suverană a elanului vocal și puterea impunătoare cu care îl conduce în toate registrele de mezzo-soprană, au făcut din concert o sărbătoare.

Aurel Decei

Studiul Dlui Breazu despre Lucian Blaga va urma în numărul proxim. În numărul acesta el nu s'a putut publica deoarece am avut prea mult material.

*

O pierdere nouă. Literatura noastră a pierdut iar un condei de seamă și un suflet deosebit. În spitalul alb al Port-Said-ului egiptean, în drum spre țară dela un congres spiritualist din India, tânjind de dorul culmilor carpatine, a murit scriitoarea Bucura-Dumbravă. (Fany Seculici). În urma ei lasă câteva cărți frumoase, dintre cele mai răspândite, conținând o literatură sănătoasă, care deși scrisă în original în nemțește, e plină de autentică viața națională, și amintirea unei firi plăcute care înălțându-se pe culmile idealismului, și-a trăit viața în adevărata adorare a naturii, în mijlocul carpaților noștri, despre cari a scris frumoasa „Carte a Munților“. Aplecându-și sufletul de poetă spre glasul vijelios al trecutului nostru, a știut să desprindă de aici povestea adâncă și bogată în sușuri și coborâșuri a lor două personalități: Tudor Vladimirescu și Iancu Jianu, a căror viață a evocat-o în două dintre cele mai bune și mai sănătoase romane istorice românești: *Pandurul* și *Haiducul*. Frumusețea gândirii, evocarea vie a cadrului istoric, zugrăvirea lăuntrică, sănătatea morală, pulsul de viață precum și descrierea romantică a sălbaticii naturi carpatine, au făcut ca cele două romane ale Bucurei Dumbrava să fie între cărțile cele mai iubite și mai cunoscute de tineret.

Acum departe de țară, viața Bucurei Dumbrava s'a stins liniștită și blândă ca o lumânare din sfeșnicile bisericuțelor noastre sătești. Dar viața asta nu a fost zadarnică, asemeni alător vieți, ci a lăsat în urma ei o dungă de lumină.

*

A murit „Cuvântul Liber“. Revista săptămânală a dlui E. Filotti, după doi ani de apariție, în care timp de multe ori a luat față de evenimentele în curs, atitudinii atât

de „independente“ încât ele erau de-adreptul refuzate de sensibilitatea colectivă a neamului nostru, și-a încetat brusc apariția. Ca în atâtea cazuri similare, se invocă și aici motivele financiare. „Cuvântul Liber“ s'a făcut odios, nu pentru că a cultivat cu o pasiune rară critica, ci pentru punctul de plecare și ținta acestei critici, care de multe ori trecea peste cadrele reale ale intereselor neamului și țării noastre. Din acest punct de vedere, dispariția ei ni se pare mult mai semnificativă. Dar, de mortuis nil nisi bene... Luăm doar și noi act de înțetarea ei din viață.

*

Făt-Frumos se chiamă noua revistă de literatură și folclor pe care o redactează dl *Leca Morariu* în Suceava lui Ștefan-Voevod. Programul în care se motivează această împărechere a folclorului și literaturii, încearcă să-i dea lui „Făt-Frumos“ — vaporosul erou al fan-teziei populare — și o oarecare atribuție de *polițai literar*. „Materialul folcloric e de o sinceritate dusă până la desinteresarea anonimului. Celalalt material (literatura cultă) prea adeseori nu emană decât numai din cultul orgoliului. Sterp cum este, arde de nesațul afișării... În împrejurări ca acestea, curajul care fiecăruia îi spune pe numele lui cel adevărat, e reclamat cu ardoare. Și, cine știe, poate că un cogeamite Făt-Frumos pe jumătate cioban sălbatic, va fi el harnic să mai ciuntească din cele capete bălăurești cari fojgăe în viața noastră literară“.

Revista își împarte astfel paginile între literatură și folclor. Totuși se vede cât de colo că Făt-Frumos nu și-a câștigat încă rutina cerută de noua sa meserie. Pare că se simte încă mai mult tot cioban, câmpenesc, decât polițist de oraș. În numărul prim, literatura e mult în urma folclorului, atât cantitativ cât mai ales calitativ. Cronicile sunt îndeosebi ticsite de-un didacticism uneori supărător, prin prea multele

note cari le însoțesc și prin inactivitate. Neputând proroci nimic de pe acum, remarcăm partea de folclor și așteptăm contribuțiile viitoare ale lui „Făt-Frumos“, bucurându-se de sosirea lui. Totuși, credem că nu greșim dacă îl dorim mai tineresc și mai scuturat de atmosfera proprie analizelor de seminar universitar.

*

Ceva despre „Suferințele tânărului Werther“. André Maurois publică în „La nouvelle revue française“, an 13 No. 148, un interesant articol: „Suferințele tânărului Werther“ în care face geneza romanului, reliefând o pagină din tinerețea marelui Goethe. — Conformându-se dorinței tatălui său, de-a se dedica pentru cariera diplomatică, Goethe plecă la Wetzlar unde era curtea imperială. Aici între alții, cunosc pe tânărul Ierusalim, secretar de legație și pe Kestner, alt tânăr, căruia colegii îi ziceau „logoditul“ fiind logodit cu cea mai frumoasă fată din Wetzlar: Charlotte Buff. — Goethe cunosc pe Charlotte sau Lotti cum îi spunea el, la o petrecere câmpenească. Decepția i-a fost mare când a aflat că ea era logodnică. Goethe o iubea pe Lotti cu toată puterea tinereții lui. Lotti îl iubea însă ca o soră, și niciodată nu s'ar fi gândit să se despărta de logodnicul ei pentru Goethe. Acesta înțelese și plecă. Intreținu însă multă vreme corespondența cu Kestner, adăugând și pentru Lotti, rânduri sentimentale. Primind în urmă vestea sinuciderii lui Ierusalim, din dragoste pentru Charlotte, Goethe se hotărî să integreze acest fapt dramatic, în desfășurarea unui roman autobiografic la care se gândise după plecarea din Wetzlar, dar căruia nu-i găsisese desnodământul. Patru săptămâni după această întâmplare, romanul: „Suferințele tânărului Werther“, fu isprăvit. Din primele exemplare, trimise unui Lotti-ei, altul lui Kestner. Acesta temându-se de comentariile aceluia cari vor recunoaște ușor eroii romanului, îl mustră. Vâlva pe care a trezit-o apariția romanului n'a mai dat însă vreme la comentarii. Intreaga Germanie lăcrima de soarta nefericitului Werther. Femeile își croiau rochiile la fel cu ale Charlottei, iar despre Werther s'au scris chiar poeme și cântece. Francezii au primit cu acelaș entuziasm romanul nefericitului Werther. Dela „Nouvelle Heloise“ a lui Rousseau, nici o operă n'a mișcat atât de mult Europa. — Drept epilog Maurois povestește o

târzie întâlnire între Goethe și Charlotte. Văduvă, în vârstă de 59 de ani, Charlotte veni la Goethe, acum ministru și secretar de stat, să-i ceară sprijinul în favoarea celor doi fii ai săi. Au rămas decepționați amândoi. Ea se gândia după ce plecă: „Dacă l-ași fi întâlnit întâmplător, fără să-i știu numele, n'ar fi făcut asupra-mi nici o impresie“.

Toți muriseră de mult, spune autorul, murise doctorul Goethe, murise și Lotti. Singurul care mai viețuia era nefericitul Werther.

*

Muncă prețioasă. Invățătul și neobositul scrutător al trecutului nostru ardelenesc, d-l dr. I. Lupaș, cu aceeaș tinerească sârguință continuă opera fără răsplăți imediate a istoricului; ochii d-sale pătrunzători descopăr mereu documente îngropate în uitare în cutare colț al vreunei case, pe lângă care ațâția au trecut, fără a bănui valorile ascunse acolo.

In extrasul din *Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj*, III (1924—1925), publică o serie de acte dintre anii 1538—1600. Interesante și de actualitate sunt măsurile legislative luate în dietele ardelenice contra Grecilor „de neam străin“ (1581), oprindu-i să scoată avuțiile din Ardeal. Urmează două rapoarte inedite relative la Mihai Viteazul: Primirea comisarilor împărătești în Alba Iulia și cucerirea Moldovei, pe cari le-a găsit la Stockholm, în timpul cât fusese reprezentantul României ortodoxe la Congresul Pancreștinesc. Apoi alături de alte acte ale nefericitului Mihai viteazul, în latinește, sunt date câteva acte românești dela 1600. Scrisoarea (și în facsimilă) a mitropolitului Ioan dela Prislop „e cea mai veche scrisoare românească, cunoscută până în timpul de față, din condeiul unui vladică ardelen“.

Această scuturare a prafului erosiv, de pe vestigiile trecutului, din partea celor inițiați, formează un perpetuu *memento* pentru cei tineri. Căci numai din grăunte lângă grăunte răsare rodnică holdă.

SCRISORI DELA REDACȚIE

Reun. de cetire și cânt. a meseriașilor rom. Văslar. Am primit dela Ditră suma de 200 lei în abonament la *Cosinzeana* pe anul 1926.

BIBLIOGRAFIE

CARTI

Editura „Cartea Românească“

G. Ranetti: *Domnișoara Miau*, roman psihologic, 15 lei.

Al. Lascarov-Moldovanu: *În grădina lui Moș-Mușat*, nuvele și povestiri, 45 lei.

Elena Farago: *Din traista lui Moș-Crăciun*, 35 lei.

M. Renaud: *Domnița Lăcrămioară*, 50 lei.

Alte edituri

Dr. V. Lațiu: *Bogățiile ascunse în pământul țării noastre*. Bibl. Cult. Poporului. Tip. Dacia, Cluj, lei 10.

REVISTE

Ritmul vremii an II. No. 1 București.

Foia tinerimii an X. No. 3 București.

Gândul Nostru an IV. No. 7—10 Iași.

Societatea de Măne an III. No. 6 Cluj.

Năzuința Românească an V. No. 1 Craiova.

Ramuri — Drum drept an XX. No. 1 Craiova.

CĂPITAN, 30 ani, din Munții Apuseni, caut fată de 19—24 ani, sănătoasă, CINSTITĂ, drăguță și cu suflet bun.

Mi-e indiferentă averea, totuși fiindcă afară de plată eu n'am nici o avere, viitoarea soție va trebui să aibă dotă și avere atâta cât îi este necesar ei. Să fie crescută în principii de religie creștină (indiferent confesiunea) și dragoste de neam. Să-și fi croit ca ideal al vieții: nu o viață de distracții moderne, ci pacea senină a unui cămin patriarhal.

Prefer una de statură mică, având ochii verzi.

Discreție absolută. Fotografii și relații în plic închis pe adresa redacției „COSINZEANA“ sub eticheta: „Căsătorie morală“.

Fotografiile și scrisorile vor fi înapoiate imediat.

CETIȚI

DOUĂ IUBIRI

POEZIE LIRICE
DE
RADU MĂRGEAN

DE VÂNZARE

la Administrația revistei „Cosinzeana“

PREȚUL 10 L E I

Cadoul cel mai frumos pe care-l
puteți face unui prieten,
rude sau cunoscut, este
o colecție din re-
vista bilu-
nară

„COSINZEANA“

cu
sute de
ilustrații,
poezii, nuvele,
schife romane, articole
dări de seamă și flori de o zi

Colecția din anul 1922 costă
120, cea din 1923, 150 Lei,
iar cea din 1924 — 200 Lei.

Abonați pentru săteni

foaia populară ilustrată

„LUMEA ȘI ȚARA“

Adresa: Cluj, P. Cuza Vodă 16

Numeri de probă gratuit

Adresa destinatarului

O C U L T I S M

Reușești în viață numai prin
voință. Ca să-ți poți forma voința
trebuie să te cunoști.

Venim în ajutorul Dumniavoa-
stră, descriindu-vă perfect tem-
peramentul și facultățile naturale
psihice.

Trimiteți la redacție: o foto-
grafie și suma de Lei 60, arătând
care vă este culoarea ochilor
(negru, căprui, verde, albastru),
statura (înalt, subțire, scurt, gras),
etatea, sexul, ocupația și scrisoarea
D-stră scrisă necaligrafic (natu-
rală).

Puteți formula și câteva între-
bări asupra talentelor înăscute,
cari vă interesează.

FOTOGRAFIA SE ÎNAPOIAZĂ

IMPRIMATE DE ORICE NATURĂ

FURNIZEAZĂ

PROMPT

ȘIEFTIN

T

IPIGRAFIA

DR. S. BORNEMISA

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!!